

d'acord amb la idea que aquest li dona de la mort... La vella agonitzant que li agraeix, en canvi, la seva sinceritat. El noi de Mataró, jove lluitador, que s'aver-gonyeix i plora en sentir la vida de l'ex-deportada Neus Català... L'espectador té entitat pròpia. I opinió.

No parlaré dels problemes que avui té la Televisió com a medi. Això s'ha fet massa llarg i, a més, hi ha gent que en sap molt més que jo. Ningú com en Josep Maria Baget, en Lasa, en Desumvila com a crítics, o en Sergi Shaaff, la Mercè Vilaret o en Benach com a autèntics «professionals». Ells poden parlar molt bé de quines són les condicions tècniques dels estudis de Barcelona i com s'ho fan per a treure productes més decents que no els de Madrid. O dels horaris, de la seva programació, de les diferències entre col·laboradors i fixos, de la televisió estatal i la privada... Jo només he volgut escriure unes notes sobre el meu pas per la Televisió. Un medi que m'ha donat algun disgust, moltes satisfaccions i, sobretot, la intensificació de les relacions humanes. I el seu aprofundiment. Al cap i a la fi, això és l'únic que m'interessa de la meua feina: aprofundir en la gent. No sé si em tornaran a cridar per a portar-hi entrevistes. Ells ja saben com sóc jo. He ensenyat les meves cartes. Ells també.

Potser aquest pròleg m'ha sortit massa apassionat, però és que la televisió és un medi que, quan hi entres, t'apassiona. És com una teranyina, que fa mal i és necessària alhora. I, a la Televisió, li he d'agrair encara una cosa: que m'ha pagat per a cultivar-me en el difícil i fascinant art de la conversa. Del qual encara em considero una aprenenta.

M. R.

(Agost 1978)

MARTA MATA

Marta Mata i Garriga, diputada al Congrés pel Partit Socialista de Catalunya, és, avui dia, una de les persones més autoritzades en matèria d'ensenyament a Catalunya. Filla de mestra, la seva mare era l'Àngels Garriga, la qual li va ensenyar, ben aviat, a pensar pel propi compte. A l'Escola Pere Vila li donaren, com diu ella, «corda per a viure». Després anà a l'Institut Escola i fou deixeble, també, d'una altra dona, l'Angeleta Ferrer, filla de la Rosa Sensat.

—Marta, tu vas anar a l'Institut Escola. ¿Te'n recordes, d'aquelles gardènies que hi havia a l'entrada?

—Sí.

—Què va passar, amb aquelles gardènies?

—Aquelles gardènies són el símbol del que va passar a tota l'escola a Catalunya. Aquelles gardènies havien estat presidint la nostra entrada, des que l'Institut Escola s'havia fundat fins al 1939. Tots els que passaven per allí, 300 nens cada dia, entrant i sortint, sabien que aquelles gardènies s'havien d'admirar i s'havien d'olorar, però no s'havien de tocar, perquè eren delicades i calia que visquessin. L'any 1939, del gener al febrer, en un mes, les gardènies havien mort, perquè el que passava a l'escola ja no era l'ensenyament

de Catalunya, sinó que tot era una altra cosa que hem tingut quaranta anys seguits.

—Podem dir que les gardènies són el símbol, no solament de l'ensenyament sinó del desballestament del nostre país...

—Em penso que sí.

—Ets filla de mestra, recordes l'Angeleta Ferrer, mestra de l'Institut Escola, i recordes també la Rosa Sensat. El 1939, incapaciten la teva mare per a l'ensenyament, l'Angeleta Ferrer és desterrada de Catalunya i la Rosa Sensat és jubilada per força. ¿Què va representar, doncs, al camp dels mestres, la repressió a l'ensenyament, l'any 1939?

—Jo volia fer una petita puntualització. De fet, la guerra va afectar els mestres. Durant el període de la guerra, aquí, hi va haver un començament de depuració, que va afectar també la meva mare. La mare era una persona de creences religioses molt arrelades. Va quedar, en temps de guerra, afectada per aquesta depuració. Després de la guerra, la depuració va adquirir unes proporcions extraordinàries i la meva mare va quedar, pràcticament, inhàbil per a càrrecs directius, que en deien. L'Angeleta Ferrer va ser traslladada a Madrid forçosament. La Rosa Sensat, la mare de l'Angeleta Ferrer, va ser jubilada per força. Conec aquestes anècdotes, però en conec d'altres. Els estudis que s'han fet sobre això parlen de milers de mestres separats dels seus càrrecs. En definitiva, el que nosaltres, com a nens, vam poder constatar, era la destrucció de l'escola catalana. L'escola que s'havia fet amb l'esforç del poble, dels governants, dels polítics, de tot el poble. I quan dic tot, vull dir tot el poble des de l'obrer, el pagès, el menestral, la petita i la mitjana burgesia. Aquesta escola que s'havia aconseguit, l'any 1939 quedà destruïda i una de les formes de destrucció és la separació dels mestres del seu lloc de treball.

—A Catalunya queda, de tota manera, un pòsit d'aquests mestres. Perquè vosaltres continueu en el camp de l'educació. Per exemple, el cas de la teva mare, que,

estant impossibilitada, va treure aquest llibre: *Un rètol per a Curtó*, on explica una experiència molt interessant del poble de Saïfores. Tu hi vas viure molt, en aquest poble. Què va representar aquesta experiència?

—Aquesta experiència era, precisament, el resultat d'haver conegut l'escola d'abans de la guerra. La meva mare com a mestra, jo, com a alumna. Per circumstàncies personals de salut, tant en el seu cas com en el meu, vam haver d'anar a viure en un dels pobles més petits de Catalunya, a Saïfores, que té uns seixanta habitants. La meva mare estava impossibilitada, però jo no. I ens vam trobar que en aquell poble de seixanta habitants, hi havia set, vuit, deu, catorze nois i noies que només tenien unes hores de classe, castellana, cada dia. Una classe totalment allunyada de la seva vida real i, en canvi, nosaltres havíem tingut l'experiència d'una escola plena de vida real. La vida en aquell poble, aquells moments, els anys quaranta, cinquanta, era, encara, una vida molt tancada en la realitat del poble. No hi havia ni els mitjans de comunicació, ni les comoditats, ni els mitjans d'informació que ara tenim. Com, per exemple, aquest, la televisió. Llavors, aquests nens van començar a venir a casa cada vespre, durant anys. Deixaven de ser nens i continuaven venint. I hi feiem activitats de formació lligades amb l'espai. Tot el que explica aquest llibre. És a dir, la recerca de fòssils, la recerca de documents antics. La lluita dels nens de Saïfores, vaja, la competència amb els dels pobles veïns per saber qui tenia més tractors o més màquines de rentar, per arranjar els carrers del poble, per restaurar la Festa Major, per portar sant Pere a la capella, etcètera. És tot el que aquest llibre explica. Per a mi, ha estat una gran experiència pedagògica. La meva carrera pedagògica ha consistit, precisament, en això, a aplicar al poble allò que jo havia conegut a l'escola Pere Vila, a l'Institut Escola de la Generalitat, i el que la mare m'havia transmès de la seva experiència. I escrivien moltes redaccions. Els noies llegien i feien crítiques de llibres, feien excursions i les explica-

ven. Recordo una de les redaccions. Vaig demanar als nois que descrivissin el tros que ells estimessin més; em semblava que era l'exercici literari més adequat. Recordo la d'un noi que va morir molt aviat, en Joan Forcada, que explicava la vinya de casa seva, com de petit el seu pare li havia deixat un trosset perquè ell la cultivés, i com ell, als capvespres, s'asseia amb el pare a l'ombra. I el seu pare li explicava: «Aquesta vinya, qui l'ha vista i qui la veu!». Te n'adones? Això és poesia real...

—Vas a Saïfores, agafes una tuberculosi, t'hi estàs quatre anys. Els teus quatre anys de malaltia, ¿condicionen aquest tarannà que tens avui, més aviat pacífic i conciliador?

—Sí, és possible. Vaig estar, més o menys delicada, quatre anys al llit, llegint, llegint, llegint i escrivint cartes als amics. Per a mi, el soroll de la moto del carter era un soroll molt desitjat, cada dia.

—Quants anys tenies, aleshores?

—De disset a vint-i-un anys.

—¿És veritat el que em vas dir un dia, que per això no t'havies casat?

—Potser és que dono aquesta excusa. Però sí, suposo que de disset a vint-i-un anys és estar molts anys al llit. I això de passar després molt temps en aquell poble, que és petit, amb aquestes dedicacions, ha desviat les meves atencions. Així, doncs, no m'he casat. I ja està.

—Per què la majoria de mestres sou dones? Les teves mestres, la teva mare... Per què?

—Per què la majoria de mestres som dones? Doncs, bé... Jo, com ja et pots imaginar, rebutjo completament la idea de la vocació del mestre. La vocació del mestre no és una cosa que es posa i es treu com un barret. Penso que jo he anat a parar al magisteri per un conjunt de circumstàncies molt diverses, molt complexes. Però que, en definitiva, han fet que les comarques, on no hi ha altra sortida professional, hi hagi més mestres, que no pas a Barcelona, per exemple. Hi ha,

proporcionalment, més mestres a Huelva que a Barcelona, on la gent pot tenir una altra sortida, i no tria la de mestra. Llavors, queda claríssim que la dona, entre les vacances i el sou baix, i la idea que mestra i mare s'assemblen —fins i tot és molt significativa l'enciclica «*Mater et magister*»—, fan que es mantingui que els mestres siguin gent que cobri menys i que siguin més maltractats.

—Per tant, això de ser mestra no gaudeix de cap «prestigi», ni social ni intel·lectual...

—Això mateix. El programa de les escoles diu que, tant l'home com la dona, són mestres potencialment. Tant per a nens petits com per a estudiants d'Universitat. Això de a la guarderia: la dona; a la Universitat: el gran senyor... A la guarderia hi pot haver, hi ha d'haver, l'home i la dona, conec excel·lents parvulistes. A la Universitat, hi ha d'haver l'home i la dona. Però el mestre ha de ser, senzillament, una persona normal que ha fet una opció conscient per contribuir a la formació del nen o del jove, a la seva visió com a persona. I això pot ser tant en homes com en dones, tant en comarques industrialitzades com en comarques pageses, en ambients més alts com en ambients més baixos.

—El que passa és que dins la nostra societat encara es creu més important estar a la Universitat que no pas amb els caganers, quan el temps que cal cuidar més són els primers anys...

—Sí, sí, penso que és en Perí qui deia que, a dotze anys, tot estava ja jugat. Jo diria que a sis anys tot està jugat. Per tant, és molt important que a sis anys els nens hagin tingut una atenció extraordinària, la qual l'ha de donar el mestre, precisament. És diferent de l'estudiant de la Universitat, el qual pot fer molta cosa ell mateix.

—¿Podries dir-me, en poques paraules, quina és l'herència, durant aquests quaranta anys, al camp de l'ensenyament?

—En poques paraules... En necessitaria moltes, de

paraules, però ho faré: la separació del poble de l'escola. No solament s'ha perdut l'escola catalana. En perdre l'escola catalana, hem perdut l'afecte entre el poble i l'escola, que va ser precisament la font de l'escola catalana. Els obrers que feien l'Ateneu Obrer Polític, El Centre de Dependents, els pagesos que dedicaven un carrer del seu poble al mestre, l'Antoni Balmanya, en Lleonart, els menestrals que feien la Protectora de l'Ensenyança Catalana... Tot això, tot això. Tota aquesta gent que sentia l'escolaritat com una cosa pròpia. Aquesta gent ha estat allunyada de l'escola. Ara l'escola ha quedat com un bé de consum. Ja es diu als pares: el dret dels pares a triar l'escola. Com qui té el dret de triar la marca del cotxe.

—De tota manera, el poble es preocupa per l'escola. Les recents manifestacions ens ho diuen. A molts barris, on hi ha problemes greus d'escoles, la gent surt al carrer. Suposo que no només perquè volen un lloc a l'escola per als seus fills, sinó perquè també exigeixen qualitat.

—Sí, però tu havies dit que parlés de l'herència i l'herència és aquesta. Després, la reacció és la que estàs dient, i és una reacció que ja té bastants anys de vida, potser més de deu anys. Recordo que quan vam començar «Rosa Sensat», ja dedicàvem un espai a retallar les notícies que sortien als diaris demanant escoles, perquè ja en aquell moment la gent demanava escola. En aquest moment, assistim a una reacció forta davant aquell desastre d'haver separat el poble de l'escola. L'escola va quedar com un bé de consum que, qui podia el pagava, o com una cosa que t'imposaven uns funcionaris i de la qual eres usuari. Això durant la dictadura, en què callaves i no deies res més.

—Aquests canvis deuen ésser esperançadors. De tota manera, hi ha un problema molt preocupant: l'allau immigratòria, sobretot els deu darrers anys. A mi, m'han arribat rumors que hi ha molts nens castellanoparlants, moltíssims. Això vol dir que la societat catalana s'està transformant, en aquest sentit.

¿Creus que hi pot haver un programa d'ensenyament ben pensat, tenint en compte la immigració que hi ha, i evitar que sobretot el país no es descatalanitzi? ¿Hi pot ser en aquest moment?

—I tant! Què vol dir descatalanitzar? Catalunya és un país que s'ha fet, precisament, tot integrant la gent que no tan sols passava, sinó que s'hi quedava.

—Sí, però aquesta immigració és la més important de totes.

—Per mi, i em penso que ho vaig escriure fa catorze anys, aquest és el moment més delicat, en el sentit de la immigració, de tota la història de Catalunya. Quan ho escrivia ara fa catorze anys, ho escrivia amb la bona esperança que Catalunya no era Catalunya políticament, és a dir, que nosaltres érem un poble oprimat damunt el qual es llançava una allau de gent també oprimida, en recerca d'alguna cosa, i que trobava un poble que els pogués acollir. Jo, del que estic convençuda, és que si Catalunya aconsegueix d'estructurar la seva personalitat política, com aquests dies ho estem intentant, el problema de la immigració no serà tal problema...

—Hi ha una qüestió fonamental, perdona que t'interrompi, és la qüestió dels diners. A vosaltres, els parlamentaris, us veig molt optimistes. Però hi ha la qüestió econòmica. Teniu possibilitats de tenir diners?

—Bé... Ara comença aquella fase de negociació de traspàs de serveis i de poders, i, per tant, de diners, de la Diputació a la Generalitat, dels Ministeris a la Generalitat. Aquí, suposo que es necessitarà, d'una banda, una traça extraordinària, la traça que va tenir, per exemple, en Manuel Ainaud que, des de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 1931, va aconseguir fer miracles quant a traspàs de serveis. D'altra banda, penso que, en el nostre cas, ara, és més greu, i que cal una gran unitat política per negociar aquest traspàs. Catalunya té, actualment, el problema d'economia. Per exemple, a nosaltres, l'any passat, se'ns va concedir en conjunt, si no ho recordo malament, uns vint-i-tres

mil milions de pessetes per a l'ensenyament, quan, segons el percentatge del pressupost nacional, ens en pertocaven uns trenta mil milions, i això sense comptar amb cap mena de traspàs, només que les delegacions haguessin funcionat correctament i la Universitat hagués tingut la font que li pertocava. Ara calcula, hem de pledejar per aquests trenta mil milions! Això, quant a l'any passat, perquè aquest any això és força superior...

—Juntament amb un equip, ja fa uns quants anys, fundes una institució, «Rosa Sensat», on us preocupeu per la permanent formació del mestre. D'això, ja se n'ha parlat algunes vegades a la Televisió. Però hi ha un aspecte que a mi m'interessa molt: la societat catalana, avui dia, ha canviat moltíssim, hi ha aspectes que fins i tot els vells pedagogs com l'Artur Martorell, en Pau Vila, o, fins i tot, com la Rosa Sensat, no podien preveure, i em fa la sensació que els vostres textos encara no ho recullen. Per exemple, des de la crisi de l'autoritarisme fins a la repressió sexual, els canvis de costums, la crisi de la família, l'alliberament de la dona, etcètera. ¿Ho teniu clar, en aquest moment, des de «Rosa Sensat»?

—Sí. El que tenim clar és que no ho tenim clar. Que som en un procés. Pensa que nosaltres som un equip, amb recursos molt modestos, però que ha hagut de donar una resposta a molta problemàtica que seria pròpia d'una entitat pública. Nosaltres hem hagut de contestar-la amb molt pocs anys, dotze. Avui, exactament, a les quatre de la tarda, fa dotze anys que van començar les classes de «Rosa Sensat». En aquests dotze anys hem hagut d'intentar-ho tot, recuperar allò que vam perdre l'any 1939, posar-ho al dia, i, de més a més, des del 1965 fins ara, que són dotze anys, anar evolucionant segons les circumstàncies socials ens ho exigien. Sense altres recursos que els que es poden veure: persones amb un gran desig de fer l'escola adient per al moment que vingués, aquest moment a què hem arribat. Penseu que, realment, tots els proble-

mes que tu has anomenat, els tenim plantejats. Jo diria que alguns d'ells molt treballats. Però també sabem que hi ha aquests i alguns més.

—Als teus textos es nota que has passat d'una idea idealitzadora de l'escola, vinculada a la tradició de la pedagogia catalana, a una visió més realista. Com si t'adonessis que l'escola ha de marxar paral·lela amb la seva societat. Els mestres, ¿tenen aquesta preocupació, o encara viuen del vell somni de l'escola idealitzada?

—Em penso que hem avançat des de fa anys en aquesta formació permanent del mestre. En l'ajornament pedagògic i, d'altra banda, en l'ajornament social del mestre. Però això no ha estat dues línies paral·leles, sinó dues línies que s'entrecreuen. En fi, hi ha un procés, allò que s'acostuma a dir, dialèctic, entre aquestes dues línies. De fet, no és que jo tingui l'experiència d'una escola idealista. Una cosa és que jo sigui idealista i l'altra que aquella escola que vaig tenir fos només idealista. Tenir idees és molt bonic, però tenir realitats també i aquella escola era una realitat. Quan jo vaig començar a treballar, a «Rosa Sensat», tenia una concepció d'aquella escola, que he hagut de readaptar dia a dia, a vegades per la força, i a vegades no pas amb tranquil·litat, a les circumstàncies actuals. Així com abans deïem, només: «La classe, és un laboratori de pedagogia». En aquests moments, jo sé que la classe no és un laboratori tancat, sinó un laboratori porós, i que és laboratori en tant que hi entren molts més elements que els de la pedagogia tradicional i dels que la pedagogia activa ens donava. La pedagogia consisteix a dir: «En aquesta situació, amb aquests nois, ¿què puc fer, jo, a classe, per educar-los, perquè arribin a tenir totes les possibilitats personals desenvolupades i siguin capaços de situar-les dins un projecte de promoció col·lectiva?». És a dir: l'escola és un servei al nen i un servei a la col·lectivitat i el noi ha de sortir de l'escola tot sabent que ell és una persona que viu en societat. Això és el que durant aquests dotze anys, per a mi, ha estat difícil de definir a cada moment.

Companys psicòlegs i sociòlegs m'hi han ajudat i, sobretot, el mestre. El mestre que es desesperava perquè, quan li dèiem una cosa molt bonica per a fer, no la podia fer. Bé, doncs, adaptem allò en aquestes circumstàncies.

—Aquí hi ha un aspecte molt interessant, que crec que cal remarcar: tu ets diputada al Congrés per un partit, pel Partit Socialista de Catalunya. Coneguda com una de les persones més expertes en aquest moment en matèria d'ensenyament. ¿Creus que ara has de treballar per Catalunya, o has de treballar pel partit? O et barallaràs? Perquè hi ha hagut polèmiques importants, amb altres partits per la matèria de l'ensenyament. Fins a quin punt faràs cas del teu partit?

—Bé, a veure... Jo he treballat bàsicament per a l'ensenyament de Catalunya. N'he estat conscient, per haver conegut la millor escola, en aquest sentit, que ha tingut Catalunya. Per haver conegut un poble tan petit de Catalunya i una ciutat tan gran com Barcelona, la meua ciutat, amb tota la seva problemàtica, d'escola de centre, d'escola de barri, i, actualment, d'escola estatal, d'escola privada. Haver conegut, sobretot, tants milers de mestres, haver conegut Catalunya de nit, haver sortit tantes vegades a fer una conferència, a reunions de pares o de mestres, etcètera. Tot això, a mi, em defineix com una persona que treballa per l'escola a Catalunya i per Catalunya; però tot això ho he fet a través de «Rosa Sensat», amb els meus companys de «Rosa Sensat». Ho vaig fer separada d'un partit polític, pensant que, aquells moments, ho havia de fer a partir d'una institució que no pogués ser precisament agafada com a partit polític.

—¿Què representa, doncs, per a tu, que ets una de les persones més conegudes en aquest camp, ser d'un partit polític?

—Ara fa un any i mig, quan vaig decidir entrar en un partit polític, em vaig dir: «Tota aquesta feina passa per «Rosa Sensat», que no és de cap partit polític, sóc una persona que fins ara he anat sola, només tre-

ballant per l'ensenyament a Catalunya, però també sóc una persona que necessita tenir estructurada de cap a peus la seva ideologia». En aquest moment, hi ha possibilitats de portar vida política. Aquí hi intervenen les circumstàncies personals: jo tinc una manera de pensar que pot encaixar en aquest partit i en aquest altre. De fet, una petita gamma de partits, connectant aquestes persones, tinc aquests companys, entro en aquest partit. Per a mi, ha significat la resolució d'un problema personal, no d'un problema professional, jo continuo treballant per l'escola a Catalunya, en més d'una institució. Actualment, treballo a l'I.C.E. de la Universitat Autònoma, de Barcelona, on hi ha uns excel·lents companys amb qui puc col·laborar, però per a mi ha estat una solució de tipus personal.

—Per tant, la teua visió és una visió total del problema de l'ensenyament. Hi ha també la famosa polèmica de l'escola pública, única o no. ¿Creus que et condicionarà ser d'un partit, davant el tema d'escola pública o privada?

—Jo no tinc, per part del meu partit, cap opinió imposada. Al contrari, més aviat el que tinc són les opinions demanades i jo intento que no hi sigui només la meua. A mi, se'm demana la meua opinió sobre escola pública, escola única, escola laica, i, aquesta opinió, discutida amb els companys, és la del partit.

—La vella polèmica amb el Consell Català d'Ensenyament, ¿creus que és una polèmica per arxivar, o no?

—Jo pensaria que sí. De fet, al moment de l'aparició del Consell Català d'Ensenyament va ser una polèmica de paraules. Res més que això. Nosaltres, «Rosa Sensat», no hem hagut d'enfrontar-nos amb el Consell. Jo desitjaria que no tornés a aparèixer.

—Tu, que ets dona, catalana, vas a Madrid, a les Corts. ¿Què representa per a tu tot aquell món de les Corts?

—Bé, jo només vaig a Madrid cada vegada que hi ha allò que en diuen un Ple...

—Molt sovint?

—Una vegada la setmana. I encara això serà per poques setmanes, espero que, quan comenci a funcionar la Comissió d'Educació i la Comissió de Cultura, hi hagi d'anar menys.

—Com és el Congrés per dintre?

—Aquell estatge del segle passat, amb els quadres que a vegades teníem als llibres macarrònics del batxillerat, la Isabel Catòlica, disfressada d'aquella manera, amb els indis, les cadires isabellines i de vellut, o aquelles frases... Quan, per exemple, et diuen «*señoría*», o et demanen perdó per ser tan *cicateros* que no tenen ni paper. Per exemple, un senyor diu: «*Retiren la escribanía*», i surten uns patges amb una safata, els tinters de plata i la ploma d'oca, que no serveix per a res; de tant en tant, s'ha de retirar l'*escribanía*... Jo comentava amb uns companys que aquest devesall d'etiqueta no és per a mi. El treball de les Corts és una incògnita que no m'amoïna gaire. En canvi, el que em preocupa més, i el que m'ha donat moments de més emoció ha estat el treball a Catalunya. La primera trobada de parlamentaris al Palau de la Ciutadella, quan vaig tornar a veure el meu Institut Escola, que és davant el Palau...

—L'Institut Verdaguer d'ara?

—Això mateix. En veure l'Institut Escola, vaig pensar: «Tornarem a aconseguir allò, i per a tots els nens». I l'altre dia, l'11 de setembre, quan vaig arribar davant l'estàtua, a la Ronda de Sant Pere, on jo visc encara, la casa on vam anar a viure quan la meva mare treballava al Pere Vila... Tota la meva infantesa al Pere Vila ha estat, precisament, al voltant d'aquesta estàtua, a l'entorn d'aquesta data de l'11 d'esetembre. Ens explicaven que Pere Vila estava construït com la Ciutadella, al barri que Felip V va destruir, la Ribera, i el barri de Sant Joan. Ens deien que per això el barri es deia del Passeig de Sant Joan. I que en Rafael de Casanova havia estat ferit al baluart de Sant Pere i la Ronda de Sant Pere... Per a mi, tot allò va ser

tornar a viure aquest mateix aixafament de Barcelona el 1714. Ara és potser el moment en què podrem fer créixer de nou escoles sobre les cendres.

—Les gardènies que ens van aixafar el 1939 i ara les escoles tornaran a sorgir...

—Això és el que penso. L'altre dia, fèiem el recómp-te, la comissió de l'ensenyament amb els parlamentaris, i tinc la llista de trenta-nou problemes que han sorgit des que tinc aquesta designació de diputada. D'aquests trenta-nou problemes, n'hi ha tres que vull esmentar, perquè són realment molt angoixosos: el problema de l'ensenyament del català, dels professors de català. La formació en català dels mestres és un problema que havia d'haver estat resolt ja, aquest mes de setembre. Acabem de començar el curs i no l'han resolt. Hi ha problemes de tot tipus: de llengua i de condició laboral. Després, hi ha l'atur en què estan molts mestres, molts llicenciats, en un moment en què l'escola és mal servida. Falten escoles i sobren molts nens a les classes i, cada vegada que la gent que té atur presenta la seva demanda, se'ls treuen de davant com si fossin gent que només mira per les seves condicions laborals. Per últim, hi ha aquest tercer problema que l'altre dia va manifestar-se al Parlament d'una manera virulenta, quan acabàvem la darrera sessió: el de les escoles de barri. Després d'haver treballat i somiat moltíssim, dos o tres anys, per aconseguir l'escola i que un conjunt de pares i mestres se n'encarreguessin i haver-ne parlat molt al Ministeri, etcètera, en comptes de ser acollits, es troben davant una llei posada aquest mes d'agost. És a dir que, ara, aquest mes de setembre, s'està triant els mestres que vénen oficialment de Cadis, de Galícia, etcètera. Imagina't, tu, això ho diuen als pares que fa tres anys que estan lluitant per aconseguir un equip d'escola. Això no hi ha dret. Aquests són tres problemes. Els he exposats aquí perquè són molt urgents, però ja t'he dit que n'hi ha trenta-nou. Aquesta és l'angúnia que tens de ser diputada... Això de l'*escribanía* és pura anècdota... L'an-

gúnia que tens, què podrem fer, a mesura que anem adquirint el nostre lloc, que encara no sé quin és: una comissió a Madrid, una comissió a Barcelona, no ho sé...

(Octubre 1977)

NEUS CATALA

No fa gaire, el rei Joan Carles I ha fet posar una corona de flors al monument per als republicans de l'Estat espanyol que moriren al camp d'extermini nazi de Mathausen. És la primera vegada que oficialment ha estat reconeguda l'estada de ciutadans de l'Estat espanyol als terribles camps de la mort, inventats i organitzats per Hitler i els seus col·legues alemanys. Però no hi va haver republicans espanyols només al camp de Mathausen, en pasaren per Dachau, per Sachsenhausen, Buchenwald, etcètera. També hi hagué dones deportades. Més d'un centenar de dones que havien deixat Catalunya o altres terres catalanes el 1939 i que van conèixer el nazi-feixisme alemany al camp d'extermini nazi situat a Ravensbrück, o Mathausen, o Bergen Belsen, o Auschwitz... En record de les dones que hi passaren, mortes algunes i d'altres encara a l'exili, tenim avui amb nosaltres la Neus Català, pagesa del Priorat, tal com ella s'anomena, que patí la deportació a Ravensbrück després d'haver fet la resistència a França contra els alemanys.

—Neus, tu que has fet la resistència, que has estat a França i que vas estar un any i mig al camp d'extermini nazi de Ravensbrück, d'on véns?, d'on procedeixes?